

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Dispvttationes Theologicae

Quatuor Tomis distinctæ: Quibus Uniuersa Theologia Scholastica Clare,
Breviter & accuratè explicatur

De Deo, Et De Angelis

Martinon, Jean

Burdegalae, 1644

Dispvttatio XXIII. De existentia, & distinctione trium personarum
Diuinarum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73898](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73898)

DISPUTATIO VIGESIMA TERTIA.

De existentia & distinctione trium personarum
Diuiinarum.

Sectio I. *An sint in Deo tres personae realiter distinctae?*

Sectio II. *Referuntur, & reselluntur varij errores contra mysterium
Trinitatis: & primo error Iudeorum.*

Sectio III. *Resutantur alij errores Arianorum, Sabellianorum, &
Tritheitarum.*

Sectio IV. *Difficultates naturales circa idem mysterium.*

Ameti D. Thomas & alij plerique supponunt
potius quam probant existentiam huius myste-
rij, de qua difficultate non nisi obiter, & alia-
rum occasione loquuntur: operæ pretium esse
mihi videtur, in illam ex professo, & accura-
tè probandam primo loco incumbere, tum ex
sacris literis veteris Testamenti, contra Iu-
deas: tum ex Euangelicis, & Apostolicis scri-
ptis contra Arianos, Sabellianos, Tritheitas,
& alios hereticos, quorum errores iam
pridem ab Ecclesia damnatos, & extinctos, recentiores aliqui in
Transylvania, & Polonia, & in quibusdam locis suscitauerunt. Contra Atheos
verò, aut infideles, qui Scripturas, & reuelationes diuinas non ad-
mirantur, eodem modo procedendum est in hoc mysterio probando,
quo in aliis fidei dogmatibus vtendum esse dicemus tom. 3. disp.
5. de fide sect. 2. & sequentibus: & tom. 4. disp. 1. de Incarnat.
sect. 5. Proponendo scilicet, & exponendo argumenta naturalia,
quibus euidenter conuincitur Deum esse, & alia, quibus ipse suffi-
cienter credibile fecit se reuelare, quæcunque ipsius nomine & au-
toritate credenda proponuntur ab Ecclesia: quæ, vt ibidem osten-
demus, sunt huiusmodi, vt nemo illis ritè perpensis, possit prudenter
dissentire.

SECTIO I.

An sint in Deo tres personae realiter distinctae?

Conclusio: Deus est vnus in essentia, & trinus in personis realiter distinctis, Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Est de fide, tradita in Symbolo Apostolorum, & in omnibus ferè Conciliis Oecumenicis, speciatim vero in Lateranensi sub Innocentio tertio, cuius verba hæc sunt cap. Firmius, de summa Trinitate. *Vnus solus est verus Deus, Pater, Filius, & Spiritus sanctus: tres quidem personae, sed vna essentia, substantia, seu natura simplex omnino, non multiplicata.* Et cap. sequenti circa medium: *In Deo solummodo Trinitas est, non quaternitas: quia qualibet trium personarum est illa res, videlicet substantia, essentia, seu natura diuina.*

Eadem veritas traditur scriptis in Scriptura. In veteri quidem Testamento Genes. 1. innumerat personarum diuinitatem pluralitatem, v. 1. vbi secundum textum hebraicum tribuitur pluribus rerum omnium creaturam effectio, ac Deus rerum omnium conditor voce plurali *Elohim*, & signatur: tum v. 26. vbi Deus hominem formaturus sic loquitur de seipso in plurali: *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.* Est enim probabile maius ibi subesse mysterium, quam simplicis phrasæ hebraicæ, pluralè numerû pro singulari usurpatis. Et vt notat Theod. q. 19. in Gen. Deus in Scriptura rarè loquitur in numero plurali, idque non sine mysterio; nimirum ad insinuandum numerum personarum Trinitatis, vt Gen. 1. v. 7. *Venite descendamus &c.* Ibidemq; refutat Th. od. alium expositionem Iudæorû affirmantium Deum locutum esse Angelis, cum dixit *Faciamus &c.* Nam homo non fuit creatus ad imaginem & similitudinem Angelorum: Deus autè dixit, *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Et Basil. homil. 9. Hexam. prope finem refellit ineptam euasione respondentium, Deum in vnica persona dixisse sibi ipsi, *Faciamus* vt seipsum ad opus excitaret. *Quis enim faber, inquit, aut ararius, aut lignarius, aut cerid comarius sutor, solus ipse quidem, nec alio quoquam sibi cooperante stipatus, interque sue artis instrumenta desidens; quis, inquam, sibi soli admiratur dicens, Faciamus gladium, aut comparamus aratrum, conficiamus calceamentum: ac non potius silentio suam, cum libuerit, accommodatam ad artem exequitur operationem? Sum enim in signis profecto nugæ, vnum aliquem inueniri, qui sibi imperet, siue preceptorem desidere, & heriliter seipsum, vehementerque urgere, & exhortari.*

Verum vt hæc, & similia veteris Testamenti loca trita, & communia præ ermittam non possum vnium præterire à paucis animaduertendum, Prouerb. 30. v. 4. vbi de Deo sic dicitur: *Quis ascendit in celum, atque descendit? Quis continuit Spiritum in manibus suis? Quis collegit aquas, quasi in veste mto? Quis suscitauit omnes terminos terra? Quod nomen est eius, & quod nomen Filij eius, si nosti? Vbi Salomon addit, Si nosti, vel vt est in Hebræo *Ki chedang*, quod noueris, id est, phrasi hebraica, nota bene, vel, quod velim vt diligenter notes: propterea quod mysterium Trinitatis tunc tēporis paucissimis tantum, & legis periculis expressè tradebatur, reliquis verò manebat incognitum, quibus propter difficultatem non expediebat tunc reuelari. Notat etiam Salazar eodem loco, Salomonem insinuasse Spiritum sanctum verbis illis, *Quis continuit Spiritum in manibus suis*, vel, vt habent Septuaginta Interpretes, in sinu suo? Adde & Christum, seu Verbum incarnatum ibidem insinuari verbis istis, *Quis ascendit in caelum, atque descendit?* Videtur enim Christus ad hunc locum allussisse, cum dixit Ioan. 3. v. 23. *Nemo ascendit in celum, nisi qui descendit de celo, filius hominis, qui est in celo.**

In nouo autem Testamento clarè & apertè eadem veritas reuelata est pluribus locis: vt Matth. 16. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Vbi distinctio realis personarum significatur vocibus Patris, Filij, & Spiritus sancti. Filius enim debet distinguere realiter à patre, à quo gignitur: Spiritus verò sanctus annumeratur Patri & Filio, tanquam ab illis distinctus. Sicut enim additur Patri Filius, velut ab illo distinctus: ita Spiritus sanctus additur Patri & Filio, velut distinctus ab utroque. Vnitas verò essentia earundem personarum designatur per particulam, *In nomine*, quæ indicat tres illas personas habere vnicū nomen diuinitatis, vnicamque auctoritatem & virtutem, quæ sanctificamur, & filij Dei adoptiuè efficiuntur. Neque enim virtus & auctoritas vnus creaturæ sufficeret, vt per se solam nos sanctificaret, & filios Dei efficeret. Neque conueniens fuit Christum in hac Baptismi forma, quæ est compendium totius Christianæ Religionis, omnibus primò tradendum, vel Deum sanctificationis auctorem non exprimeret, vel creaturam illius æquo adtingere, & sub eodem nomine illam exprimere. Quorum primum contingeret, si ne Pater quidem esset Deus. Secundum autem: si aliqua ex illis personis esset Deus, aliæ vero duæ, aut altera illarum esset creatura.

Eadem veritas traditur passim in toto Ioannis Euangelio, præsertim capite 10. vers. 30. *Ego & Pater vnus sumus.* Et cap. 5. v. 18. *Propterea ergo magis querebant eum Iudæi interficere, quia non solum soluebat Sabbathum: sed & patrem suum dicebat Deum, aequalem se faciens Deo.* Quod postremum Christus ibidem verbis sequentibus, magis magisque confirmat. Et cap. 14. Christus seipsum, & Patrem, & Spiritum sanctum, Deum esse non obscure docet, v. 11. & 16. Et 1. Ioan. 5. v. 7. *Tres sunt qui testimonium dant in celo: Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres vnus sanctus. Et tres sunt qui testimonium dant in terra: Spiritus, aqua, & sanguis, & hi tres vnus sumus.* Vbi quæ-

do ait, tres esse qui testimonium dant in caelo, id est, qui attestantur nostram redemptionem per Christum, intelligit tres verè & realiter distinctos. Sicut quando subdit, tres etiam esse qui testimonium dant in terra eiusdem redemptionis, Spiritum, aquam, & sanguinem; intelligit tres verè & realiter distinctos: nempe Spiritum, id est, animam Christi, quam emisit, & aquam & sanguinem, quae de eius corpore fluxerunt. Quamvis autem addit, *Et hi tres unum sunt*, intelligit Patrem, Filium, & Spiritum sanctum esse unum naturam: sicut spiritus, aqua, & sanguis sunt unum personam in Christo. De hoc testimonio dicemus plura num.

5. Præterea de qualibet persona sigillatim plura sunt Scripturæ testimonia. De Patre quidem legitur 2. Corinth. 1. *Benedictus Deus, & Pater Domini nostri IESU Christi, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis.* Et 1. Corinth. 1. *Fidelis Deus per quem vocati estis in societatem Filij eius IESU Christi Domini nostri.* Et Ioan. 20. *Ascendo ad Patrem meum & Patrem vestrum, Deum meum, & Deum vestrum.* Item Ioan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret.* Et 1. Ioannis 4. *In hoc apparuit charitas Dei, quoniam Filium suum unigenitum misit.* In quibus & similibus testimoniis notandum est, Deum vocari Patrem specialiter & singulariter Domini nostri IESU Christi, & Filij unigeniti.

6. De Filio (qui & Verbum, quia per viam intelligentiæ signatur, & IESUS dicitur & Christus, propter assumptam humanitatem) leguntur hæc Ioann. *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Vbi cum dicitur: *Verbum erat apud Deum*, sine dubio de vero Deo sermo est, & de eo asseritur, *Deus erat Verbum*, aut, *Verbum erat Deus*, ille scilicet verè & proprie dictus, de quo ante immensitate sermo erat. Neque enim dici potest, quod mutetur significatio vocabuli Deus: quia id esset non docere, sed fallere, & magnam erroris occasionem præbere. Adde quod statim subiicitur: *Omnia per ipsum facta sunt* &c. Deus autem verus fecit omnia per seipsum, iuxta illud Psal. 148. *Ipse dixit et facta sunt, ipse mandavit et creata sunt.* Et Genes. 1. *In principio creavit Deus &c.* Adde etiam quod creare est solius veri Dei. Quare si per Verbum omnia creata sunt, id est, producta ex nihilo, proxime vel remote; necesse est Verbum esse verum Deum. Idem ipse confirmavit Ioann. 10. additò clarè ut Iudæi manifestè intellexerint ipsum se Deum dicere verbis illis, & sequentibus: *Oves meæ vocem meam audiunt.* &c. & non rapierit eam. *Et quoniam de manu mea. Pater meus quod dedit mihi manus omnibus est: & nemo potest rapere de manu Patris mei. Ego & Pater unum sumus.* Neque verò Christus hanc Iudæorum de se opinionem correxit,

sed confirmavit amplius cum subiunxit, *Si non facio opera Patris mei, nolite mihi credere. Si verò facio: & si mihi non credidistis, credite, operibus credite.* De eodem dicitur 1. Ioan. 3. *hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille (Deus) animam suam pro nobis posuit.* Et cap. 5. in fine, *Scimus quoniam Filius Dei venit, & dedit nobis sensum ut cognoscamus Deum verum, & simus in vero Filio eius. Hic est verus Deus & vita æterna.* Græcè, *in verò advenit in nos, ut nos ad verum intelletum perduceret.* Vbi particula, *hic*, vel *verò* refert apostatæ Filium. Et Actor. 20. *Attendite vobis & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo.* Deus autem qui Ecclesiam acquisivit sanguine suo, Christus est. Et Roman. 9. vers. 5. *Quorum Patres & ex quibus est Christus, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula.* Et Philippen. 2. *Cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo.* Et Heb. 1. *Ad Filium autem (supple, dicit Deus Pater) Thronus tuus Deus in sæculum sæculi, Virga directionis virga regni tui.*

Denique de Spiritu Sancto legitur Actor. 5. *Cur tentavit Sathanas cor tuum, mentiri de Spiritu sancto? non est mentiris hominibus, sed Deo.* Et 1. Cor. 12. *Divisiones operationum sunt, idem verò Deus qui operatur omnia in omnibus.* Et paulò post: *Hæc omnia operatur unus atque idem spiritus, dividens singulis prout vult.* Et cap. 6. v. 19. & 20. *Nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, &c. Glorificate & portate Deum in corpore vestro.* Illum scilicet Spiritum sanctum qui in vobis est, Galetiam eum templum tribuit, Deum illum esse significat. Solius enim Dei est habere templum, & præcipuo cultu religionis coli. Et capitulo 2. vers. 10. dixit eundem Spiritum *Omnia scrutari, etiam profunda Dei*: idque illi esse proprium, videlicet ratione naturæ quæ verus est Deus: confertque illum cum spiritu hominis, qui certè est de substantia hominis. Eundem Christus Ioann. 15. & 16. ait, *Procedere à Patre*, processione speciali scilicet, de qua inferius dicitur. 24. non autem communi rebus omnibus per creationem, de qua alioqui non erat cur speciatim fieret libi mentio. Notant etiam sancti Patres, ut refert Suarez lib. 2. de Trinitate. cap. 5. in fine, Spiritum sanctum in Scriptura nunquam numerari in ordine creaturarum: sed ubicunque recensentur creaturæ, perueniri solum ad Angelos in genere, vel in specie ad Cherubinos & Seraphinos: Spiritum verò sanctum in Scriptura temper numerari in ordine personarum divinarum.

Eandem personarum Trinitatem aliqui variis argumentis naturalibus ostendere conati sunt. Quidam enim ex eo quod Deus est mens & intelligentia nisi sunt demonstrare, in Deo esse Verbum & amorem; atque verbum esse alicuius verbum: item amorem

esse alicuius producentis amorem. Sed si per verbum, & amorem intelligunt tantum intellectum & volitionem: nihil proficiunt. Sin autem intelligit verbum & amorem productum realiter vt personam distinctam a persona producente: vtuntur argumento plane obscuro & inutili. Quamuis enim euidens sit Deum esse intelligentem, & amantem: non tamen quod ad intelligendum & amandum egeat verbo & amore personali producto, quo formaliter intelligat & amet: sed potius quod per seipsum substantialiter, circa realem productionem, sic formaliter intelligens & amans.

Alij voluerunt id demonstrare ex eo quod Deus sit infinitum, & summum bonum, ac per consequens sit infinite communicabilis. Quia infinita communicatio esse nequit, nisi Deus a Deo procedat. Non potest autem alius Deus, id est, ipsam Deitate distinctus, procedere; quia impossibile est esse plures Deos: quare erit idem Deus, hypostasi solum seu persona distinctus.

Verum neque hoc argumentum quidquam probat. Quoniam licet Deus sit summum bonum & infinitum, & que infinite communicabile quantum in ipso est: tamen si nihil esset possibile cui diuinum esse infinite communicaretur, defectu capacitatis in recipiente. Deinde factis est quod Deus in infinitum sit actiuus ad extra, & productiuus creaturarum quae magis ac magis in infinitum participant suas perfectiones: estque probabilius Deum posse extra se producere actum infinitum. Rursus communicatio non fitantum per productionem: sed & per vnionem hypostaticam, qualis in Christo est: & per conseruationem, quae respectu multorum infinite durationis est: & per visionem ac fruitionem beatificam, quae maior ac maior in infinitum dari potest in creaturis intelligentibus perfectioribus ac perfectioribus in infinitum. Nulla enim potest creari tam perfecta, qua perfectior fieri non possit. Quare infinita communicatio non postulat vt idem Deus a Deo procedat. Imo nec ratio naturalis capit, quod a Deo possit Deus procedere, neque quod aliquid productum sit Deus ipse: vt fatentur S. Thom. 2. 2. art. 1. in corp. Interpretes ibidem, Scholastici in 1. dist. 3. & Suarez. li. 2. cap. 11. n. 5. & cap. 2. nu. 2. ubi rone ait mysterium Trinitatis non posse demonstrari positue naturalibus rationibus, id est, per aliquod medium naturale, sed non reuelatum, quod illud ostendat: negatiue tamen posse ostendi non esse impossibile, satisfaciendo naturalibus argumentis, quae in contrarium afferuntur ab infidelibus. Contra quos hoc mysterium probari potest, primo ostendendo per argumenta credibilitatis dogmata fidei Christianae esse vera & amplectenda: Deinde ostendendo hoc mysterium esse dogma fidei Christianae. Primum attinet ad Secundam Secundae, in tractatu de Fide. Secundum hic abunde praestitum est citatis Scripturae te-

stimonis, quibus addere Patrum & Conciliorum testimonia superuacaneum foret, cum notissimum sit Athanasium, Basilium, Hieronymum, Augustinum, & alios antiquissimos Patres, & scriptis & miraculis plurimis contra Arianos hanc veritatem fidei confirmasse, expressè traditam & definitam in Concilio I. Constantinopolitano I. Ephesino, Chalcedonensi, aliisque conciliis.

Ricardus Victorinus lib. 3. de Trinitate cap. 2. alias rationes adducit ad idem probandum. Nempe quia summa bonitas sine charitate esse non potest. Caritas autem non potest esse nisi vnus erga alium. Et summa ac perfectissima caritas non potest esse nisi erga summum bonum. In Deo autem est summa bonitas: ergo & caritas. Ergo alius qui diligit, & alius qui diligitur. Ergo pluralitas personarum. Atqui haec personae debent esse summum bonum, vt summa caritate & diuina diligi queant. Quare illae personae sunt Deus, cum aliter non possint esse summum bonum. Praeterea felicitas summa non potest esse vnus solitarij, sine consortio. Deus autem est summus felix: quare consortium debet habere. Non cret autem Deus habere consortem alium Deum: ergo debent esse multae personae quae sunt idem Deus.

Verum haec rationes & similes non conuincunt. Nam priori potest facile responderi, quod si caritas proprie ad seipsum esse nequit; erit in Deo caritas essentialis & necessaria, saltem circa creaturas intellectuales possibiles, amando illas propter ipsas. Circa seipsum vero habebit Deus amorem perfectissimum, longè excellentiorem charitate creata, planèque adequantem obiecti illius infinite excellentis amabilitatem.

Ad posteriorem vero rationem negari potest quod vnus sine consortio non possit esse summa felicitas. Et enim Deus ipse est essentialiter beatus, cuius est essentialis nihilominus pluralitas personarum. Et singulae personae sunt per suam naturam beatae, etiamsi consortium personarum non includatur in natura: alioqui summa aliqua perfecta, & simplicitate simplex non contineretur simpliciter in natura diuina. Pluralitas tamen personarum diuinarum pertinet ad obiectum formalem beatitudinis. Deus est essentialis. Sed ex eo quod lumine naturali habeamus Deum esse essentialiter & summum beatum, non potest haberi naturaliter Deus esse in personis trinam quasi naturaliter notum sit non posse aliter esse summum beatum.

Si quis instet Philosophos Ethnicos, vt Mercurium Trimegistum, Platonem, & alios, cognouisse Patrem, & Verbum, imò & Spiritum sanctum, vt in *Genesim* *Monadem* (vt inquit Trimegistus) & in *ib se sum. reflexis ardorem*: Respondeo Philosophos illos nec rectè cognouisse; nec idipsum quod de personis diuinis dicere visi sunt, fuisse assecutos ratione nat-

101 Ricardus

113

Vnde, & quomodo Trinitas nota gentibus (hilo- sophis.)

Quomodo probandum contra infideles mysterium Trinitatis.

turali; sed didicisse ab iis qui diuinitus edo-
cti erant, scilicet ab Hebraeis, vt Clemen-
tis Romani, Ambrosij, & aliorum veterum
testimonij luculentis confirmat Pine-
da libro tertio de rebus Salomonis capit.
28. Potuerunt etiam generalius illam qua-
temcunque Trinitatis notitiam ex quatuor
fontibus haurire. Nempe ex oraculis ip-
sis Gentium: ex Libris Sybillarum, ex Sa-
cris litteris, & ex consuetudine cum He-
braeis; vt fuse ostendit Florauantius libro
tertio de Trinitate cap. 1. in 2. parte capit.

13. Platonici quidem posuerunt mentem à
primo principio genitam: sed diuina na-
tura à primo principio, vt constat ex ip-
sorum libris. Idemque fuit sensus Trime-
gisti. Quis etiam dicitur illud non aper-
te intelligitur de personis diuinis. Nam
explicari potest, vt explicatur à D. Thoma
quæst. 32. articulo primo ad prim. Quod
Deus vnus, vnum mundum creauerit, & ad
se vt ad finem ordinauerit. Eodemque ar-
ticulo recte concludit S. Thomas non posse
hominem ex creaturis ad cognitionem Trin-
tatis assurgere: quia creatura ducunt nos
tantum in Dei cognitionem vt effectus in
causam. Vnde de Deo ratione naturali id
tantum possumus cognoscere, quod ei com-
petit secundum quod est omnium entium
principium. Virtus autem creatura Dei, est
communis toti Trinitati: vnde pertinet ad
vniuersitatem essentia, non ad distinctionem
personarum. Quare per rationem natura-
lem ea tantum de Deo cognoscere possumus,
quæ pertinent ad vniuersitatem essentia: non au-
tem ea quæ pertinent ad distinctionem per-
sonarum. Huc vsque S. Thomas.

13. Creatura
non possunt
ducere in
notitiam
Trinitatis

SECTIO II.

Referuntur, & refelluntur varij errores contra
mysterium Trinitatis. A. Primum
refutatur error Iudaorum.

14. Contra hoc fidei mysterium senserunt
multa. Primum enim Iudæi vnicam in Deo
personam, æque ad vnicam essentiam esse
concedunt. Contra quos plura ex Testamen-
to veteri testimonia congerunt, & explicant
Chrysostomus in Serm. de Trinit. qui habetur
in fine tomi tertij veteris editionis, Basil. ho-
mil. 9. in Hexam. & lib. 5. contra Eunomium.
Greg. Nyss. lib. de Trin. & aduentu Domini
contra Iudæos, Athan. in orationibus contra
Arianos, & contra Gregales Sebellij, Cyril.
lib. 1. contra Iulianum, Theodoret. quæst. 19.
in Gen. Hilar. lib. 4. & 5. de Trinit. Ambr. lib.
1. de fide, Augustin. libro 2. de Trinitate:
Et è Recentioribus, præcipue Vasq. disp. 108.
cap. 2. Mol. ad quæst. 27. disp. 2. Didac. Ruyis
disp. 36. de Trinit. sect. 4. & 5. Suarez lib. 2.
de Trinit. cap. 3. Cuiusmodi sunt ea quæ se-
quuntur: *Faciamus hominem ad imaginem, &*

14. Trinitas
personarum
probat
ex Veteri
Testamen-
to.

*similitudinem nostram, Gen. 1. & Ecce factus
est quasi vnus ex nobis, Gen. 18. & enue-
scendamus, & confundamus ibi linguas eorum.
Gen. 11. Dominus pluit super Sodomam, & Go-
morrah sulphur, & ignem. Domino, de celo,
Gen. 9. aliaque, id genus, quibus distinctio
personarum diuinarum designatur, & quibus
sancti Patres frequenter vsi sunt.*

Efficaciora vero sunt illa, quibus conuincit-
ur Messias Iudæis, promissum esse Deum, &
Dei filium, personaliter à Patre distinctum.
Cuiusmodi sunt tria illa, quibus ex veteri Te-
stamento desumptis, & à Iudæis admissis, tan-
quam diuinis oraculis, Paulus contra eosdem
Iudæos vsus est cap. 1. epist. ad Hebr.

Primum habetur psal. 2. vbi David in perso-
na Christi, seu Mess. vt ex initio psalmi liquet,
& ex sequentibus, quæ Davidi in propria per-
sona conuenire non possunt: vt illud v. 8. *Postula à
me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessio-
nem tuam terminos terræ: nunquam enim ipse,
nec vnus eius posterorum, præter Messiam,
tam late regnum suum temporale, aut spiri-
tale amplificauit: David, inquam, in perso-
na Messie sic loquitur: Ego autem constitu-
tus sum Rex super Sion montem sanctum
eius, prædicans præceptum eius. Dominus dixit
ad me, sedes super Iehoua, quod est nomē Dei
propriū & incommunicabile, vt dubium
non sit ipsum esse Deum loquitur, Filius meus
es in, singulariter scilicet, id est vnicus, &
naturalis, non adoptiuus, vt plurimi alij.
Ego hodie genui te, id est, in die, & in nunc
æternitatis immutabili: æternaque, & e-
dem semper manente generatione, heri, &
hodie, & ab æterno in æternum existente.
Nam quod hæc postrema verba intelligi de-
beant necessarium de speciali, & naturali
filiatione, & de generatione æterna signi-
ficata per vocem. *Hodie*, ed quod sem-
per immutabiliter perseuerat: non autem de
temporali, & adoptiuua, multis aliis com-
muni: patet, quia filiatio temporalis, &
adoptiuua tantum, fuit concessa multis aliis
hominibus, & Angelis. Atqui Deus sic lo-
quitur Messie, vt specialem eius præroga-
tiua commendat, & excellentiam præ om-
nibus aliis: ergo non loquitur de filiatione
temporali, & adoptiuua tantum. Nec obest,
quod aliqui Patres hunc locum exponunt
de temporali Christi generatione, vel re-
surrectione. Nam priorem sensum magis
literalem non negant, licet ad istum accom-
modent. Videtur etiam Paulus Act. 12. vers.
33. eum intelligere de Christi resurrectione,
sed aliam esse illius mortem recte ostendit
Corn. in eundem locum.*

15. Secundum habetur Psal. 44. vbi David Mes-
siam Deum vocat, cum illi sic alloquitur: *Se-
des tuus Deus in sæculis sæculi, id est, O Deus Mes-
sia, regnum tuum semper durabit. Virga dire-
ctionis, virga signi tui, id est, sceptrum tuum,
seu regia potestatis, cum magna rectitudine, &
æquitate omnia moderatur. Dilexisti iustitiam,
& odisti iniquitatem: propterea vnxit te Deus, Deus
tuus, oleo latitiae præ consorsibus tuis: id est, ob eam*

Primum
testimonium
est.

15. Secundum
testimonium
est.

causam Deus tuus, Pater scilicet, vnxit te, hoc est, Messiam te constituit: nam Messias hebraicè est idem, quod vnctus, derivaturque à *Maschab*, id est, vnctus, inquam oleo lætitiæ, præ confortibus tuis: id est, non oleo tantum gratiæ creatæ sanctificantis, vt alios homines gloriæ tuæ, & naturæ confortes: sed oleo iucundissimo ipsius diuinitatis, vt iustitiam diligeres, & iniquitatem odio haberes, summaque rectitudine, & iustitia subditos regeres. Vbi etiam notandum est Paraphrasem Chaldaicam, magnæ apud Iudæos auctoritatis, Messias nomen exprimere: Sic enim habet. *Et tu Rex Messia dilexisti iustitiam* &c. Dicitur ergo à Psalmista idem Messias, & esse Deus ratione hypostasis Verbi, naturæque diuinæ: & esse vnctus à Deo suo oleo lætitiæ præ confortibus, tuis quatenus scilicet homo est, & confors naturæ humanæ: cuius humanitas Dei beneficio fuit assumpta ad vniõnem hypostaticam.

16.
Tertium
testimonium

Tertium habetur Psal. 139. Vbi Danid eundem Messiam Dominum suum vocat, & ad dexteram Dei sedere proficitur, id est, ad gloriæ & maiestatis æqualitatem fuisse à Deo assumptum; cum de illo sic ait: *Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis.* Vbi Chaldaicus Paraphrastes pro, *Domino meo*, translulit, *Verbo suo*: & de Messia sermone esse non abnuunt Hebræi: de quo illo solo verum est, non de vlla pura creatura, id quod sequitur immediatè, *Sede à dextris meis*: id est, frueri æquali mecum honore, & gloria; & quod ibidem additur paulo post, *Ex utero matris Luciferum genui te*, id est, ante lucis, & mundi creationem genui te de mea substantia, & ad intra, sicut matres fetus suos concipiunt, & gignunt; non ad extra, & ex nihilo, sicut creaturas produco. De illo etiam solo verum est, quod dicitur versu sequenti, non de Abrahamo, Moise, Arone, vel vlllo alio, *Iuravit Dominus, & non penitebit eis, tu es Sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech.* Nam, vt rectè expendit Apost. Heb. 7. v. 23. *Alij plures facti sunt Sacerdotes, idcirco quod morte prohiberentur permanere. Hic autem, eo quod maneat in æternum, sempernum habet sacerdotium: unde & saluare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum: semper viuens ad interpellandum pro nobis.*

17.
Alia loca
illustra ex
Isaia.

Ad idem confirmandum illustra sunt loca, quæ sequuntur Isa. 9. *Pauulus natus est nobis, & filius datus est nobis* &c. Et vocabitur nomen eius *Deus fortis*, *Pater futuræ pacis*, *Princeps pacis.* Quem locum de Messia intelligendum esse fatentur Iudæi, idque tum verba, relatum alia subiuncta satis manifestè ostendunt. Et de illo affirmatur fore, vt vocetur, verè scilicet, nomine rei conueniente, proprièque illam exprimente, *Deus fortis*, hebraicè *El gibbor*: quæ duo nomina non idem inuoluntè repetunt, vt perperam aliqui cavillantur: quasi vox *El*, idem hoc loco significet, quod *gibbor*: & non potius distincta sit, & propria vtriusque significatio, vt etiam agnouerunt Chaldaeus Paraphrastes, & Rabbinus qui Christum præfesserunt: vt inter alios Rabbenu Hac-

cados, qui floruit tempore Antiochorum in Syria regnantium: maximæque fuit apud Iudæos auctoritatis, vt nomen ipsum indicat idem enim sonat, atque magister, noster sanctus. Qui etiã ex illis, & similibus huiusmodi verbis, perspicuè intellexit Messiam fore verum Deum, & hominè, in lib. quem inscripsit *Coele Reçia*, id est, Reuelator arcanorum. Cuius duo illustra testimonia referunt Galat. li. de arc. cap. 2. in fine, & Molina 1. p. q. 27. ar. 1. disp. 2.

18.
Ex Ieremias
& Baruch.

Item Ieremias 23. vers. 5. & 6. de Messia, qui promittitur ibi fore, germè Danid, & germen iustum: dicitur: *Hoc est nomen, quod vocabunt eum, Dominus iustus noster.* Vbi pro, *Dominus* hebraicè est *Iehoua*, nomè Dei tetragrammaton ineffabile, & incommunicabile. In de Messia sermonem ibi esse agnoscunt Iudæi, disertèque affirmat Chaldaeus Paraphrastes, qui sic habet: *Suscitabo Dauidi Messiam iustum.* Et Baruch scriba Ieremias, cap. 3. in fine: *Hic est Deus noster, & non estimabitur alius aduersus eum. Hic aduenit omnem viam disciplina, & tradidit illam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post hac in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.* Vbi est sermo de visione, & conuersatione nondum ante exhibita, vt indicant verba illa, *Post hac* &c. adeoque non de ænigmatica, vel in specie externa; qualis iam pridem exhibitæ fuerat Moisi, & aliis Prophetis. Propter quam etiam Isaïas cap. 7. v. 14. prædixerat, *Et nomen eius erit Emmanuel*, id est, nobiscum Deus: quia Deus simul, & homo futurus erat: ac per illum, non iam spiritualiter tantum, aut symbolice, vt antea, sed corporaliter, & in propria natura in Messia inhabitans, nobiscum erat conuersaturus.

19.
Ex Zacharia
ria, & Iob.

Et Zacharia 2. *Lauda, & laetare filia Sion, quia ego venio, & habitabo in medio tui*, ait Dominus hebraicè, *Iehoua*, & applicabuntur genes multa ad Dominum in die illa, & erunt mihi in populum, & habitabo in medio tui, & scies, quia Dominus exercituum misit me ad te. Quibus verbis ille à Deo mittèdus, & in medio hominum habitaturus, se tamen Dominum Deum esse affirmat: quia scilicet Deus simul, & homo futurus erat: in carne assumptus: iuxta illud Ioan. 1. *Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis.* Et cap. 12. eiusdem Zachariæ, Deus verus sic loquitur: *Effundam super domum Dauid, & super habitantes Ierusalem spiritum gratiæ, & precium; & aspicient ad me, quem confixerunt.* De qua confixione scribit cap. 13. *Quid sunt Magi in inuendo manuum tuarum? His plagatus sum in domo eorum qui diligebant me.* In quibus verbis nota illum spiritus gratiæ effusorem, & sanctificatorem, id est, Deum, cuius solius est spiritus gratiæ, & sanctificationis effundere, quique solus est gratiæ, & sanctitatis auctor, predici configendum esse, & vulnerandum, in carne scilicet assumpta, videndumque ab illis ipsis, qui eum confixerunt, in eadem scilicet carne visibili. De qua eadem dicit Iob cap. 19. *Scio quod Redemptor meus viuus, & in nouissima die de terra surrecturus sum: & rursum circumdabor pelle mea, & in carne meo videbo Deum meum: illum scilicet Redemptorem, & Saluatorem.*

racum, iam nunc viuentem per diuinitatem, & vt Deum. *Quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspiciam.* Quem locum diligenter & accuratè expendit Molina loco supra citat.

Ex denique de eiusdem diuinitate, deque aeterna illius Generatione vt Verbi, & temporali natiuitate, vt hominis, sic vaticinatur Michas cap. 5. *Et tu Bethleem Ephrata, paruulus es in millibus Iuda? & te mihi egredietur (natiuitate temporali, vt homo) qui sis dominator in Israel: & egressus eius ab initio à diebus aeternitatis: nempe secundum generationem aeternam, & secundum diuinitatem.* Nil enim, nisi Deus, aeternum fuit. De Christo autem, siue Messia sermonem ibi esse fatentur Hebraei, vt videre est apud Galat. 4. de arden. cap. 13. & Chald. Paraphrases expressè verènt, *Ex te coram me prodit Christus.* Nec obest quod vox *Egressus*, siue, *exitus*, in hebraeo est numeri pluralis, *Mesiaoth*, id est, egressiones: Nam vt rectè ait Cornel. post R. beram, & Vatablum in comment. illius loci. Causa huius rei est, quia Hebraei solent res maximas & praestantissimas esse pluraliter, vt rei magnitudinem, praestantiamque significant: quodque licet vna sit, aequipollet tamen pluribus. Natiuitas autem aeterna Christi maxima est, & diuina, omnibusque creatis natiuitatibus plusquam aequiualeat. Itaque, quia Christus semper procedit à Patre iugè emanatione, & hèn, hodie, nunc, & olim, & quolibet instanti generatur, omnibusque generationibus creaturarum coexistit: vocatur in plurali *Egressiones*, ad designandam hanc perpetuitatem: sicut perennem fontis emanationem vocamus scaturigines, quia iugiter aquam scaturit.

21.
Oecurritur
obiectioni.

His & similibus locis non obest, quod interdum Dei nomè in Scriptura tribuitur creaturis. Quia nescquam tribuitur cum tali addito, Deus fortis, non est alius aduersus eum, genitus ab aeterno &c. sed cum addito dimi-
nente, & resurgente vocem ad impropiam significationem. Non obest etiam quod Angeli loquentes Moysi, aliiq; Prophetis in persona Dei, dixerunt saepius, *Ego sum Deus Patris tui Abraham, Ego Dominus*, & similia. Hæc enim dixerunt, eò quod in persona Dei loquerentur, eorumque repræsentarent, & Deus per eos, vt per instrumenta loqueretur. At de illis nusquam simpliciter asseritur, cõ Angeli loquentes essent Deus, essent ab aeterno geniti, essent auctores gratiæ, & sanctitatis, & alia quæ de Christo retulimur.

Altera ob-
iectio re-
pellitur.

Frustra verò obijciunt Iudæi illud Deuter. 18. v. 15. ad probandum Messiam fore purum hominem Moysi similem: *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis, sicut me suscitabit Dominus tuus. Ipsum audies, vt peristi à Domino tuo in Hore, quando concio congregata est, atque dixisti: Vostri non audiam vocem Domini Dei mei, & ignem hunc maximam amplius non videbo ne moriar. Et ait Dominus mihi: Bene omnia sunt locuti. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui: Et ponam ver-*

ba mea in ore eius, loqueturque ad eos omnia, quæ præceperò illi. Respondeo enim in seipsum huius loci esse, quod summus ille, & optimus huius Propheta futurus esset similis Moysi, quoad naturam humanam de gente Iuda ortum acceptam, & quoad officium Propheta, Legislatoris, & Mediatoris: non autem quoad cætera omnia: quodque non esset futurum amplius, vt Deus quasi per diuinitatem loqueretur populo Israel, voce terribili, igne, fulgure, tonitru, & similibus prodigiis, quibus in monte Horeb populum illum terruerat: sed voce humana, per naturam ex illius genere assumptam, sub cuius humilitate, & mansuetudine diuinitas absconderetur, iuxta illud Isai. 45. *Verus es Deus, absconditus, Deus Israel Saluator.*

Illud quoque Iudæis considerandum est, & maturo iudicio expendendum, Christum Iesum iisdem miraculis, & prodigiis diuinis, quibus se Messiam à Deo per Moysen, alioque Prophetas promissum, esse probauit, obique Christiano persuasit; confirmasse pariter se verum Deum, & Dei filium originem esse. Nam vtrunque de se profitebatur, & ad vtrumque persuadendum mortuos suscitabat, leprosos mundabat, caecos visum, surdis auditum, claudis gressum, paraliticis vtrum membrorum subitò, & solo imperio restituebat: vt si nollet Iudæi verbis credere, operibus crederent: neque ambigerent verum esse, quod tertiamque frequentibus, & illustribus miraculis confirmabatur, & vtriusque originis diuinæ obsignabatur. Si autem Iudæi sapienter Moysen velut Prophetam & Ducem à Deo missum agnouerunt, propter diuina prodigia, quæ in eius rei confirmationem edidit per vitam diuinitus in eundem finem acceptam, Exod. 3. Quam diu magis, si prudenter egissent, debuissent Iesum vt verum Messiam, verumque Dei filium agnoscere, qualem se profitebatur: eum miracula per ipsum in eum finem edita, sunt supra modum plura, maiora, & illustriora illis omnibus, quæ per Moysen facta sunt: in dè excedant omnia simul sumpta, quæ à Prophetis, & aliis viris sanctis veteris Testamenti fuerunt vquam patrata. Dicere verò illa esse à nostris conficta, vel ea tribuere arti magica, vel imposturis, & fraudibus humanis, sine alia probatione, contra fidem tot veterum, patrum Christi Domini contemp. anteorum, partim eius aetatis proximè succedentium, qui de illius miraculis, & vite sanctitate attestati sunt, non scriptis solum, sed etiam proprio sanguine: nihil aliud est, quam voluntaria malitia, & obstinate resistere veritati, maleque se salutem aeternam consulere. Debenque aduenire Iudæi illa eadem posse de miraculis Moysi obijci ab infidelibus: quodq; illi sapienter, & verè responderent: nos idem posse dicere pari, & maiori ratione, de miraculis Christi. Et hæc tenes contra Iudæos dictis sic in presenti. Plura addemus in tractatu de incarnatione, vbi de veritate illius mysterij contra ipios disputabimus.

SECTIO III.

Refutatur aliorum Arianos, Sabellianorum, & Tritheitarum.

23. Probatur contra Arianos Christum esse verum Deum.

Contra idem mysterium præter Judæos errarunt primò Ariani, fateentes quidem Christum Dominum esse Deum, sed negantes esse verum Deum & ipsius id est, patri consubstantialem: licet concederent esse ipsius, id est, similem Patri secundum substantiam. Quorum hæresis damnata fuit in Concilio Nicæno primo, & refutatur omnibus Scripturæ testimoniis superius allatis contra Judæos ex Testamento Veteri, & aliis ex Novo relatis numero sexto. Nam Filius & Verbum Incarnatum, est ille qui fecit omnia, & hoc quo factum est nihil, Ioann. 1. Et super omnia Deus benedictus in sæcula, Roman. 9. vers. 5. Et denique verus Deus, I. Ioan. 5. vers. 20. Et quidem aliter non esset propriè & simpliciter Filius Dei. Filius enim necessariò debet esse eiusdem speciei seu naturæ cum Patre, alioqui propriè Filius non est. Atqui Christus & Verbum si non esset verus Deus, non esset eiusdem naturæ cum Patre: quia quicquid est extra Deum quod non constat natura ipsa divina, infinitè differt ab illa, non modò specie, sed & genere toto.

24. Distinguitur personarum probatur contra Sabellianum.

Secundò, Sabelliani existimarunt Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, non se differere; sed tantum ratione: atque eundem penitus qui est Pater, dici Filium, quatenus carnem assumpsit: & Spiritum sanctum, quatenus sanctificat & vivificat creaturas. Qui error est apertè contra Scripturam. Nam Filius passim vocatur genitus, & quidem Filius aliter esse non potest. Atqui non potest idem generare seipsum, & esse suimetipsum principium. Item Filius dicitur procedere & mitti à Patre, & Spiritus sanctus dicitur procedere & mitti à Patre & Filio. Idem autem non potest procedere & mitti se. Item Spiritus sanctus dicitur esse alius Paraclæus à Filio, Ioannis 14. vers. 16. & 1. Ioan. 5. vers. 7. Tres sunt qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres unum sunt. Esset autem falsum quòd si tres, si unus, & idem diverso tantum respectu propter diversa officia, dicitur Pater, Filius, & Spiritus sanctus.

25. Error Tritheitarum impugnatur.

Tertiò, Tritheitæ, quos hodie sequuntur Ministri Transylviani, teste Beæno tractatu secundo, capite tertio, quæst. 3. asserunt ex opposito, tres personas divinas esse tres spiritus æternos, essentiali numero differentes, ac proinde tres Deos. Qui error apertè repugnat sacris literis, ex quibus constat Deum unicum esse. Deu-

teron. 4. vers. 6. Audi Israel, Dominus Deus noster, Dominus unus est. Et capit. 22. vers. 39. Videte quòd ego sim solus, & non sit alius Deus præter me. Et 1. Corinth. 8. vers. 4. Scimus quòd nullus est Deus, nisi unus. Vnde consequens est, ut si tres personæ sunt verè Deus, sicut esse ostendimus; sint unus tantum verus & solus Deus: ac proinde constituentur in esse Dei per Deitatem, seu essentiam & naturam divinam, indivisam numericè, quæ natura una & sola est, sicut Deus verus unus & solus est. Neque dici potest quòd nomen Deus sit collectivum: ita ut Deus sit quidem unus & solus, sed unus collectivè, constans alioqui ex multis: ut civitas est quid collectivum, & exercitus, populus, Respublica. Nam si ita esset, non posset enunciari sigillatim de qualibet persona divina sicut nunciatur in sacris literis, cum dicitur, Benedictus Deus Pater: Deus erat Verbum: Hic est verus Deus: 2. Corint. vers. 3. Ioan. 1. vers. 1. & 1. Ioan. 5. vers. 20. aliisque locis.

26. Prima obiectio hæreticorum.

Pro his autem erroribus obiici possunt primò ea Scripturæ testimonia, in quibus soli Patri divinitas tribui videtur. Ut Ioannis 17. vers. 3. Hac est vita æterna, inquit Christus ad Patrem, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti IESU M. Christum. Et 1. Corinth. 8. Nobis est unus Deus Pater, & unus Dominus IESUS Christus.

Respondeo in priori loco, particulam exclusivam, solum, coniungendam esse cum particula sequenti, verum Deum: non autem cum præcedenti particula, Te. Ita ut sensus sit, Pater esse illum Deum qui est unicus verus Deus. In secundo autem sensus est, quòd Deus Pater sit unus, & Dominus IESUS Christus sit unus; ita ut particula exclusiva, unus, sit coniungenda cum particulis, Pater, &, IESUS Christus, quorum neget pluralitatem: non autem quòd Pater tantum sit Deus, aut quòd IESUS tantum sit Dominus, quasi non etiam Pater, qui est Deus, sit Dominus. Generatim autem notandum est exclusionem subiectis æquè ac prædicatis applicari posse. Et sicut quando applicantur subiectis, remouent alia quæ non sunt ipsum subiectum: ita dem applicantur prædicatis, remouent ea quibus non conuenit prædicatum. Similem modum loquendi usurpat Ecclesia in Hymno Angelico, cum ad Christum sic ait: Tu solus sanctus, tu solus Dominus, tu solus altissimus.

27. Secunda obiectio.

Secundò, obiiciuntur ea Scripturæ testimonia, quibus aliquid videtur tribui Verbo, aut Spiritui sancto, quod Deo repugnat. Quale est illud Christi Ioannis 14. vers. 28. Pater maior me est. Et Roman. 8. vers. 26. Spiritus postulat pro nobis genitibus inenarrabilibus.

Respondeo, primum è duobus testimo-

TNO
S
PART

miis allatis, factum esse de Christo ut homine. Secundum verò dici metonymicè, non quòd Spiritus sanctus per seipsum possit aut gemat, sed quòd alios postulare aut gemere faciat: ut pallida mors dicitur, quia pallidos reddit. Vel ut explicat D. Nas Chrysostomus homil. 14. in Epist. ad Romanos dictum illud est de Spiritu id est, de dono orationis, qui olim fidelibus infundebatur divinitus, ut Spiritus prophetia, interpretationis sermonum, sanitarum, &c. Et qui habebat talem spiritum, vicè omnium orabat publice in Ecclesia, ut alij prophetabant, interpretabantur sermones, & curabant infirmos. Certè quidem Spiritus sanctus non gemit proprie, & formaliter, sed ut ministrum censendus est beatus. Quare si de ipsa persona Spiritus sancti intelligatur locus ille, non potest accipi in sensu proprio, sine absurditate manifesta.

Chrysof.

28.

Obiiciebant etiam Ariani filium in creatione mundi fuisse instrumentum aut instrumentum Patris, propter illud Ioannis 1. *Omnia per ipsum facta sunt*: Sed respondendum est, participationem, per, significare etiam causam principalem quæ per se operatur: sic enim dicimus nos habere aliquid per Dei gratiam. Est autem verum quòd Filius, sicut est à Patre, ita habeat potentiam, & virtutem creandi à Patre. Quare Pater dici potest facere per Filium, id est, per potentiam communicatam Filio, id quod per seipsum facit. Pater enim Filio per generationem communicavit quicquid habet, excepta proprietate Patris. Verùm Filius quoque facit per seipsum, sicut & Pater, quia ambo faciunt ut unus & idem Deus, per potentiam communem: idemque dico de Spiritu sancto.

29.
Tertio obiectio.

Tertio, obiiciuntur ea Scripturæ loca quibus de Verbo, aut de Spiritu sancto negari videtur aliquid, quod Deo convenit necessariò. Ut Marci 13. vers. 32. *De die autem illa vel hora nemo scit, neque Angeli in celo, neque Filius, nisi Pater*. Et Matth. 24. vers. 36. additur, *Nisi solus Pater*. Et Ioana. 16. vers. 13. de Spiritu sancto dicitur, *Non loquetur à semetipso, sed quæcumque audiet, loquetur*. Atqui Deus omnia scit, & à semetipso loquitur, & non audit, sed per se cognoscit: omnia ergo &c.

Respondet, primum testimonium posse intelligi de Filio ut homo est: qui dictus est nasci, non simpliciter (nam ut Iudæi sciunt, cum hoc eius officium pertinet) sed secundum quid, nempe secundum scientiam quam accepit, ut Doctor & illuminator, ad communicandum aliis per seipsum, de qua Ioan. 15. vers. 15. aiebat, *Omnia quæcumque audieris à Patre meo, nota feci vobis: cum tamen notandum omnia docuisset, quæ per Spiritum sanctum docenda erant*. Quod autem ad-

dit Matthæus, *Nisi solus Pater*, non excludit Filium secundum divinitatem, qui de se ait Ioan. 17. vers. 15. *Omnia quæcumque habet Pater mea sunt*. Ut enim rectè notat Suarez libro 2. c. 4. n. 4. Regula Dialecticorum est exclusivum non excludere concomitantia, & excludit multò minus ea quæ idem sunt cum subiecto exclusivæ, ea ratione quæ convenit illi exclusivæ. Filius autem est idem cum Patre ratione intelligentiæ, per quam omnia scit. Lucæ vers. 18. v. 19. cum dixit Christus, *Quid me vocas bonum? Nemo bonus nisi solus Deus*, ubi visus est significare se non esse Deum: locutus est de se ut homine, secundum mentem eius cum quo loquebatur, qui non aliud de illo, quàm ut homine noticiam habebat.

Quod attinet ad Spiritum sanctum, ille ratione quidem nature per quam cognoscitur, non audit neque accipit ab alio. Quia tamen naturam habet à suo principio communicatam, dicitur accipere & accipere ab alio, nempe à principio suo. Hæc ergo & similia dicuntur de Spiritu sancto secundum illius proprietatem: nam est idem ut Deo non conveniunt secundum puram Dei considerationem. Cumque in qualibet personarum divinarum alia sit ratio nature, alia proprietatis cuiusque: potest de qualibet secundum aliquem modum nempe ratione proprietatis, negari aliquid, quod Deo secundum Dei rationem sit necessarium: quia non convenit illi secundum rationem proprietatis: sed secundum rationem nature communis. Et contrà, tribui potest alicui illarum ratione proprietatis, aliquid quod Deo repugnet secundum prædictam rationem nature. Sic Deus secundum naturam non generatur, cum tamen Filius generetur: neque mixtur Deus ut sic, cum tamen Filius & Spiritus sanctus mixtantur. Ac licet Filius nihil possit nisi accipiat à Patre, neque sciat nisi ab eo accipiat, ut dicitur Ioan. 5. & 15. idemque de Spiritu sancto respectu Patris, & Filij dicendum sit: non tamen inde sequitur Filium esse imperfectum, & indigentem, comparatione Patris: aut Spiritum sanctum, comparatione Patris & Filij. Nam Filius accipit à Patre omnipotentiam, & scientiam, & alia omnia, perfectissimè, per æternam generationem absolutè necessariam: & discere in illo nihil est aliud quam generari: tamque necessarium est Filium gigni, quàm Patrem esse: & Deum esse trinum, quàm unum esse. Unde etiam in hoc genere dandi, & accipiendi absolutè utrinque necessario, non est beatius dare quam accipere. Similiterque Spiritus sanctus accipit à Patre, & Filio totam essentiam divinam tantà necessitate, quantà illi sunt id quod sunt: tamque necessario persona, producens est propter productam, quàm necessario hæc illam respicit & exigit veluti originis suæ principium.

Inceptè verò contra Filium argumentabantur Ariani, eò quòd illi sine articulo determinante tribuatur nomen Dei in

Scripturis, & Patri cum articulo. Etenim heque semper Patri tribuitur cum articulo, nec Filio semper sine articulo. Neque ad denotandum præcipuum vocis significatum, opus est adhiberi articulum. Ioann. 20. vers. 28. Christo sic ait Thomas Apostolus *ὁ κύριός μου, καὶ ὁ θεός μου. Dominus meus, & Deus meus.* Et 1. Ioan. 5. 20. de Filio dicitur, *Hic est verus Deus,* *ὁ ὢν ἰσὺς ὁ ἀληθινὸς θεός.* Contra verò, Corinth. 6. vers. 19. & Ioan. 1. v. 18. & alibi sæpissime tribuitur Patri nomen, *Deus*, sine articulo. Porro illa Thomæ Apostoli verba non fuerunt simplex exclamatio & admiratio: sed vera resurrectionis Christi, eiusque diuinitatis confessio: iuxta illud quod sequitur immediatè: *Quia vidisti me Thomas, credidisti.* Quapropter merè in quinta Synodo generali sub finem actionis 4. anathematismo 12. damnatus impius Theodorus Mopsuestenus, quod asseruerit Thomam his verbis non esse locutum cum Christo, quasi fuerit confessus illum esse Deum, sed miraculè resurrectionis attonitum glorificasse Deum, ideoque non ad Christum, sed ad Deum ea verba retulisse.

aqua, sanguis, & spiritus. Aqua ad lacrymam, sanguis ad precium, Spiritus ad resurrectionem.

SECTIO IV.

Difficultates naturales circa idem mysterium.

33. **C**ontra idem mysterium vnitatis naturæ in Trinitate personarum obiciuntur multæ rationes naturales: quarum præcipuæ sunt, quòd Deus non possit natura ipsa, & essentia diuina realiter esse Pater & Filius & Spiritus sanctus. Ergo quopiam realiter differentes à natura. Probatur antecedens: nam aliqui vel natura illa, tripliciter esset realiter, sicut illi sunt tres realiter distincti: aut illi non distinguerentur realiter, sed essent idem inter se, sicut sunt idem cum natura realiter, iuxta vulgatum axioma, *Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se.* Consequens autem non potest admitti. Nam illud realiter à natura distinctum, constitutum Patris, Filij, & Spiritus sancti, vel est substantia vel accidens. Et quicquid dicatur, sequitur primò Deum secundum essentiam esse in potentia physica & quasi materiali, ut determinetur & constituitur in aliquo gradu entis per aliquid realiter additum. Secundò, Deus in concreto ut est Pater, Filius, aut Spiritus sanctus, erit compositus realiter ex essentia & aliquo alio. Tertio, paternitas, seu proprietatis & differentia primæ personæ, vel est producta ab alio, vel non. Si primum: dantur plures personæ tribus. Si secundum: ergo non tantum Deus à se existit secundum formam & essentiam Dei: sed etiam Pater secundum propriam patris quidditatem, quæ non est propria Dei quidditas: siquidem Filius dicitur esse perfectè Deus, qui tamen nullo modo est Pater. Quarto, si Pater generat Filium, & Pater & Filius spirant Spiritum sanctum: ergo nec Filius, nec Spiritus sanctus est à se. Ergo non sunt Deus: Deus enim est ens à se, id est, non productum ab alio. Deinde vel ex nihilo sunt, vel ex substantia diuina. Si ex nihilo: creaturæ sunt. Si ex substantia diuina: ergo substantia diuina secundum se est in potentia quasi materiali ad aliquid quod ex ea est per actionem generationis & spirationis. Hæc autem omnia sunt absurda, & contra sensum quem omnes habent de Deo.

Ad hæc breuiter respondeo per anticipationem (plena enim solutio pendet à nota mysterij explicatione, hoc tractatu suscepta) Deum eadem realitate reali quæ est Deus, esse Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, siue reali distinctione inter naturam & proprietates personarum constitutus: sed rationis tantum, seu virtuali. Deus quidem non est essentia suâ formali.

22. Quæ obiectio.

Quartò, a versus naturæ vnitatem in tribus personis obicitur, quod 1. Ioannis 5. v. 7. sicut dicitur *Tres sunt qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus; & hi tres unum sunt:* ita dicatur, *Tres sunt qui testimonium dant in terra, Spiritus, aqua, & Sanguis; & hi tres unum sunt.* Atqui tres isti non habent vnam naturam simplici vnitatem, sed tantum aliquatenus simili: ergo nec illi tres. Respondeo per illum locum non probari quidem vnitatem naturæ simplicem, quæ aliunde satis ostensa fuit numero 22. & disput. 6. sect. 4. Sed neque etiam per locum illum Ioannis diuersitas naturæ probatur: quia non dicuntur illi tres esse vnum eodem penitus modo, quo isti: sed tantum dicuntur seorsim isti esse vnum, & illi seorsim dicuntur esse vnum. Modus verò quo Pater, & Filius, & Spiritus sanctus sunt vnum, aliunde satis per Scripturas & Concilia, præcipue verò per Nicænum 1. in Symbolo, & Lateranense magnum capit. 1. & 2. declaratus habetur. Notat etiam Valq. disput. 109. num. 12. verba illa de Spiritu, aqua, & sanguine, & *hi tres unum sunt*, in multis græcis codicibus non haberi: & in iis in quibus habentur, non esse *unum sunt*, sed, *in unum sunt*, ut *in unum*, supple, *testimonium*, quatenus Christus per hæc tria dedit testimonium in terra, cum in cruce emisit Spiritum, & sanguis, & aqua ex eius latere perfosso exierunt. Quamquam alij hunc locum aliter explicant de baptismo, in quo Spiritus, id est Trinitas invocatur: & sanguis, id est, Christi passio & merita per aquam sanctificant. Vel ut ait Ambros. libro 10. in caput. 22. *Tres sunt testes,*

34. Soluitur prima diff. cultas.

ter & præcisè sumptâ secundum rationem essentia, Pater, Filius, & Spiritus sanctus, neque enim tres sunt de essentia Dei; cum quilibet eorum sit perfectè Deus, & tamen vnus illorum non sit alter, nec de ratione alterius. Sed tamen eadem res quæ est Deo essentia & est Deus, est quoque Pater, Filius, & Spiritus sanctus; estque simpliciter non tantum Deus: sed etiam tres illi distincti inter se, sine distinctione à Deo.

Ad confirmationem antecedentis Respondeo, non repugare ut natura re vnica, & simplex, identificetur realiter tribus distinctis proprietatibus: neque ut ille proprietates, non obstante reali identitate cum natura, distinguantur realiter inter se. Vulgatum autem axioma, Quæ sunt eadem vni tertio &c. ut sit verum generaliter, intelligendum est vel de identitate in illo tertio: ita ut quæ sunt eadem vni tertio, sint etiam eadem in illo tertio, non autem omni alia ratione: nam id non est necessè: aut de identitate adæquate & omnimoda cum tertio, quæ non est inter naturam & quamlibet proprietatem. Natura enim inadæquate tantum & inconuertibiliter identificatur cum illa, estque virtuali & excellenti quodam ac singulari modo vniuersalis: ita ut latè pateat & identificetur non vni tantum proprietati Patris, sed etiam propriis rationibus Filij, & Spiritus sancti, cum quibus tamen proprietatis Patris non identificatur. De qua difficultate omnium grauissimam in hoc mysterio plura dicemus inferius disp. 25. sect. 7.

36
Secunda difficultas.
Ad secundam difficultatem Respondeo, id quo personæ constituuntur & distinguuntur ab inuicem, esse substantiale; siquidem constituit formaliter in esse substantiali personali: sed non distingui realiter ab essentia: neque propterea esse quidquam in Deo quod non sit ipsa essentia identice, per quam identice, etiam non formaliter & præcisè in ratione essentia, Deus est quicquid est. Non est etiam in Deo potentia realis, & physica ad determinationem, vel compositionem intrinsecam, respectu proprietatum personalium; sed tantum logica seu metaphysica: siquidem proprietates, quibus essentia determinatur, & personæ constituentur, ratione tantum distinguuntur ab illa.

Tertia difficultas.
Ad tertiam Respondeo paternitatem, & essentiam, non esse duo in re distincta, carentia principio: sunt enim vna res, & distinguuntur solum ratione, seu virtualiter & inadæquate, ut supra dictum est. Quod autem duo ratione diuersa sint à se, id est, non effecta vel producta realiter ab alio, nihil absurdum est. Nam in essentia quoque ipsa necesse est distingui ratione intellectum, voluntatem, & omnipotentiam, quæ omnia principio carent, & in re sunt vnum, licet eorum sit ratio & vis diuersa.

Ad quartam Respondeo, Filium, & Spiritum sanctum, ut tales, habere principium, & non esse sine principio: sed non propterea desinunt esse Deus: quia non quicquid est Deus, est à se omni ratione identificata cum Deo. Licet ea ratione qua est Deus formaliter, sit à se negatiue: quia secundum Deitatem caret principio à quo producatur. In hac autem productione Filius, & Spiritus sanctus secundum suas proprietates non sunt ex nihilo; nisi per nihilum intelligamus negationem subiecti realis, quo pacto etiam natura diuina ex nihilo est, hoc est non ex subiecto præsupposito; ex quo producta sit. Non sunt, inquam, ex non-entibus, seu ex nihilo termini, prout actuali, quasi aliquando non fuerint: neque virtuali, quasi potuerint non esse aliquando, licet semper extiterint: sed ab æterno omnimoda & absoluta necessitate existunt: tamque sit necessarium filium esse & Spiritum sanctum, quam necessarium est esse patrem, &c. Deum.

Desique cum inter essentiam & proprietates non sit distinctio realis; non est quoque in Patre, aut Filio, aut Spiritu sancto realis compositio. Neque in essentia Dei est potentia realis seu physica, quasi materialis, ad formam vel actum ex ea educendum per actionem generationis aut spirationis: licet concipi possint proprietates ex natura emergere virtualiter: paternitas quidem, sine vilo principio reali productiuo: filiatio verò, & spiratio passiva, per realem productionem quasi actiuam, à Patre, & à Spiratore, qui est Pater & Filius. Patres quidem antiqui dicunt vnam personam diuinam producere aliam de sua substantia: quod vel, ut exponit Suarez libro 6. capit. 6. numero 6. intelligunt tanquam de totali forma & natura: vnde illa essentia determinetur per relationes, non vt materia per formam, sed vt natura per terminum substantialem & hypostasim propriam: vel vt Durandus, Henricus & alij malunt, licet essentia non sit materia propriè, habet tamen cum illa proportionem aliquam, in eo quod supponitur productioni, & determinatur per relationem seu personalitatem, quæ virtualiter exit è fine essentia: paternitas quidem, & spiratio actiua citra realem productionem: filiatio verò, & spiratio passiva non sine reali productione actiua Patris, & spiratoris: etsi non subiectiua & materiali, propter indistinctionem naturæ & proprietatum productarum.

Non est autem incredibile Patrem, Filium, & Spiritum sanctum constitui proprietatibus realiter distinctis ab inuicem, & tamen cum natura identificatis. Nam in rebus etiam creatis vnum & idem potest habere modos contrarios & repugnantes inter se, quorum tamen quilibet non illi repugnet.

gnet, neque sit res ab eo diuersa. V. g. eadem quantitas potest, quamuis successiue, habere contrarias figuras; & idem mobile moueri moribus diuersis & contrariis: & vna eademque res potest esse principium actuum contrariorum: vt idem intellectus, idem appetitus, eadem vis moriua animalis. Et quamuis in rebus creatis nihil inueniatur omnino Deo simile quoad mysterium Trinitatis: nihil inde sequitur contra veritatem Trinitatis, quæ non debet esse quo-

ad omnia imitabilis in creaturis. Et nos illam non propter vllum argumentum naturale tenemus, sed credimus propter diuinam reuelationem nobis, sufficienter propositam. Neque res diuinas inscrutabiles, & superantes omnem admirationem, metimur humanis ratiocinationibus: sed diuinis reuelationibus, & Scripturæ testimonijs expositis iuxta sensum Ecclesiæ: quæ est columna & firmamentum veritatis 1. Tim. 3.

DISPUTATIO: VIGESIMA QVARTA,

De processione personarum diuinarum.

- Sectio I. *Virum inter personas diuinas sit processio, seu exitus vnus ab altera?*
- Sectio II. *Refutatur error Durandi, & Nominalium, contra doctrinam precedentem.*
- Sectio III. *Quomodo stet diuinitas personarum cum processionibus?*
- Sectio IV. *De principio & termino formali processionum diuinarum.*
- Sectio V. *Refutantur contrarie sententiæ, & respondetur earum argumentis.*
- Sectio VI. *Ex quonam actu intelligendi & Volendi procedant filius, & Spiritus sanctus?*
- Sectio VII. *Refutatur prima opinio contraria.*
- Sectio VIII. *Refelluntur alie due sententiæ aduersæ.*
- Sectio IX. *Cur processio vtriusque generatio, non autem processio Spiritus sancti?*
- Sectio X. *Cur processio filii & Spiritus sancti non sit creatio vel effectio, & cur non plures in diuinis processionibus, quam due?*

DE processione diuinarum personarum disputa S. Thom. tota qu. 27. & artic. 1. doceri dari processionem in diuinis: non secundum quod effectus procedit à causa sicut Arius intellexit, dicens filium procedere à Patre, sicut primam eius creaturam: & Spiritum sanctum procedere à Patre, & Filio, sicut creaturam vtriusque: sic enim neque Filius, neque Spiritus sanctus esset Deus. Contra id quod dicitur de Filio 1. Ioan. vltimo, *Vi sumus in vero filio eius, hic est verus Deus*: & de Spiritu sancto. 1. Corinth. 3. *Nescitis quia membra vestra templum sunt Spiritus sancti. Templum autem habere solius Dei est. Neque etiam secundum quod causa dicitur procedere in effectum, in quantum vel mouet ipsum, vel similitudinem suam ipsi imprimi. Quo pacto Sabellius docebat ipsum Deum*